DISCUȚII

TOT DESPRE NUMELE PREDICATIV CIRCUMSTANȚIAL

DE

MARIA RĂDULESCU

În anul 1957 am publicat în *Studii de gramatică*, vol. II, p. 121—12 un articol despre *numele predicativ circumstanțial*. Plecînd de la obs vația lui H. Tiktin, care spune că unele circumstanțiale exprimate pr tr-un substantiv articulat precedat de prepoziția *cu* au înțeles predica (vezi *Studii de gramatică*, vol. II, p. 121) și de la gramaticile altor lim care recunosc acest determinant, am stabilit existența și în limba romî a numelui predicativ circumstanțial.

Problema a fost reluată de curînd de Silvia Niță într-un arti din primul volum al culegerii *Romanoslavica*, *„Doplnokul" și corespo dentul lui în română* și apoi în revista *Limba română*, nr. 4, 1958, —*P dicatul circumstanțial*. Autoarea, necunoscînd articolul din *Studii gramatică* și nici bibliografia generală a problemei, pornește de la o de niție prea largă a doplnokului („complement", „complinire") în lim slovacă, „categoria gramaticală care exprimă însușirea pe care o a substantivul în timpul acțiunii, însușire care conduce verbul"[1] (sic și nu delimitează caracteristicile acestui determinant în limba slova

Din această cauză și mai ales fiindcă nu se ține seama de fapt că limba slovacă are o flexiune nominală sintetică, iar limba romî una analitică, se dau exemple de *verb circumstanțial* (cum ni se propu drept corespondent pentru slovacul d o p l n o k), în care nu apare n un verb, ca de exemplu:

de obicei el venea *în fruntea copiilor*; prietene ajută-mi mie *n tiutorului*; s-a strecurat tînărul om *în pardesiu cenușiu*; stătea la ma *cu șapca pe cap*; am țîșnit odată, *cu țărna în cap* ... și am început

[1] Vezi *Romanoslavica*, I, p. 63.

BDD-A10439 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.205.59.250 (2024-03-29 10:59:13 UTC)

spune *cu lacrămi* că nu mă mai duc la şcoală; a vorbit cu mine *ca* (*cu*) *un bun prieten*; am plecat *doi cîte doi*; m-am întors acasă *fără el.*

În toate aceste situaţii, ca şi în altele de acelaşi fel, avem, de fapt, de-a face cu alte categorii sintactice, cu atribute sau circumstanţiale obişnuite.

În articolul din revista *Limba romînă*, autoarea îşi propune să arate de ce un determinant de tipul *voioasă* dintr-o propoziţie ca *fetiţa aleargă* ***voioasă*** nu poate fi considerat nici complement circumstanţial de mod, nici atribut şi nici nume predicativ circumstanţial cum propusesem noi în *Studii de gramatică* şi dă acestui determinant numele de *predicat circumstanţial.*

Silvia Niţă începe prin a prezenta argumentele pentru care, în articolul citat, noi am considerat adjectivul *voioasă* din propoziţia amintită un nume predicativ circumstanţial. După domnia-sa, noi am fi afirmat: „Adjectivul *voioasă* se referă concomitent la substantivul *fetiţa* şi la verbul *aleargă*, are deci un dublu rol sintactic: determinant al substantivului şi determinant al verbului.

În construcţiile de tipul *fetiţa aleargă voioasă*, accentul predicativ cade pe adjectiv şi îl face să devină astfel numele predicativ al verbului, care este considerat de autoare ca verb semicopulativ, nu lipsit de sens lexical, dar lispit de predicativitate"[1]. Autoarea se opreşte apoi şi argumentează că verbul *a alerga* nu este un verb copulativ şi nici adjectivul *voioasă* un nume predicativ. Pe baza celor constatate, se vede îndreptăţită a nu fi de acord cu termenul de *nume predicativ circumstanţial* propus de noi.

Afirmînd că propoziţia *fetiţa aleargă voioasă* poate fi echivalată cu:

fetiţa aleargă şi este voioasă;
în timp ce fetiţa aleargă este voioasă;
fetiţa aleargă fiind voioasă,

Silvia Niţă constată că „adjectivul *voioasă* este un predicat, pe care propunem să-l numim *predicat circumstanţial*" (p. 95).

După ce stabileşte că „adjectivul *voioasă* în construcţia *fetiţa aleargă voioasă* este un al doilea predicat al propoziţiei, un predicat secundar care exprimă o stare sau o calitate atribuită verbului prin intermediul substantivului" (p. 95), autoarea se opreşte asupra părţilor de vorbire prin care poate fi exprimat predicatul circumstanţial: a) locuţiune adjectivală; b) participiu cu valoare adjectivală; c) gerunzii cu valoare adjectivală. Cu cîteva rînduri mai sus am aflat însă că predicatul circumstanţial poate fi exprimat şi printr-un adjectiv, iar mai departe ni se spune că poate fi

[1] S. Niţă, *Predicatul circumstanţial*, în *Limba romînă*, 1958, nr. 4, p. 98.

BDD-A10439 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.205.59.250 (2024-03-29 10:59:13 UTC)

exprimat și printr-un substantiv cu prepoziția *ca*, cele mai frecvente cazuri fiind însă „construcțiile cu predicate circumstanțiale exprimate printr-un verb la gerunziu" (p. 97), ca în exemplul *fratele [său] venea plîngînd*.

Prezența acestor cazuri frecvente de predicate circumstanțiale exprimate printr-un verb la gerunziu o silește pe autoare să deosebească două categorii de predicate circumstanțiale :

— *predicate circumstanțiale nominale*, în cazul construcțiilor de tipul *fetița aleargă voioasă* și

— *predicate circumstanțiale verbale*, în cazul construcțiilor de tipul *fratele [său] venea plîngînd*.

La concluzii nu se mai ține, însă, seama de aceste două categorii și se vorbește numai de un *predicat circumstanțial*, pe care autoarea îl definește ca un „al doilea predicat, un predicat secundar care exprimă starea sau acțiunea modală raportată la subiectul sau obiectul propoziției" (p. 97).

În articolul nostru, *Numele predicativ circumstanțial*, am arătat că partea de propoziție discutată nu este un determinant obișnuit al substantivului și al verbului în același timp. Acest determinant „indică împrejurarea specială în care se desfășoară acțiunea verbului și prezintă totodată un aspect, o stare caracteristică pe care o are obiectul în momentul desfășurării acțiunii verbului. Adjectivul îndeplinește o dublă funcție sintactică : de determinant atît al substantivului cît și al verbului. Legătura lui cu substantivul la care se referă este marcată prin acord, iar legătura cu verbul e marcată prin locul acestui adjectiv după verb" (p. 122).

Partea de propoziție în discuție exprimă „*starea unui obiect simultană cu o acțiune*" (p. 122). Prin această stare pe care obiectul o are în timpul săvîrșirii unei acțiuni se determină și acțiunea.

Esențial este faptul că acest determinant exprimă o stare caracteristică pe care o are obiectul numai cît timp durează acțiunea verbului și că prin această stare pe care o are obiectul, simultan cu acțiunea săvîrșită, se determină și acțiunea verbului.

Din punct de vedere logic, în propoziția *fetița aleargă voioasă* se fac două comunicări :

fetița ***aleargă***

și

fetița ***este voioasă***

adică, propoziția *fetița aleargă voioasă* poate fi echivalată cu fraza :

fetița ***aleargă și este voioasă***

în care adjectivul *voioasă* este numele predicativ al unei propoziții coordonate copulative. „Prin condensarea gîndirii, se realizează :

fetița aleargă ***voioasă***

BDD-A10439 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.205.59.250 (2024-03-29 10:59:13 UTC)

în care adjectivul *voioasă* este echivalentul numelui predicativ al propoziției coordonate copulative" (p. 123).

„În propoziții ca *fetița aleargă **voioasă***, pentru vorbitor sînt la fel de importante și acțiunea exprimată de verb, și starea exprimată de adjectiv. Accentul predicativ cade nu numai pe verb, ci pe ambii termeni. Echivalarea cu o frază formată prin coordonare argumentează în favoarea acestei teze" (p. 123). Verbul *a alerga* nu este considerat de noi un verb copulativ și nici măcar un verb semicopulativ „nu lipsit de sens lexical, dar lipsit de predicativitate", cum spune S. Niță[1].

În propoziții de felul celei discutate, verbul nu-și pierde caracterul de verb predicativ și nici conținutul semantic concret, în măsura în care le pierd semicopulativele. El permite totuși, în această împrejurare — deși verb predicativ — prezența, alături de el, a unui „nume predicativ" (p. 123).

Așadar, verbul din asemenea propoziții nu poate fi considerat nici măcar copulativ. Pe de altă parte, „determinantul *voioasă* nu atribuie o calitate permanentă așa cum o face numele predicativ, *ci arată doar o stare limitată de durata acțiunii* (sublinierea noastră). Așa stînd lucrurile, determinantul nu se comportă ca un nume predicativ obișnuit, ci determină acțiunea verbului prin starea pe care o are obiectul simultan cu acțiunea. De aceea propunem să numim acest determinant *nume predicativ circumstanțial*" (p. 125).

În propozițiile de tipul *fetița aleargă voioasă*, accentul predicativ cade și pe verb și pe adjectiv în egală măsură, ba chiar adjectivul pare a fi esențial, spre deosebire de situația dintr-o propoziție ca *fetița, **voioasă**, aleargă*, unde „adjectivul adaugă numai un element mai mult sau mai puțin secundar, care explică sau completează dintr-un anumit punct de vedere cele spuse de verb" (p. 123). Din această cauză propoziția *fetița aleargă **voioasă*** nu poate fi echivalată decît cu o frază în care propoziția a doua este o coordonată copulativă, iar adjectivul *voioasă*, numai ca nume predicativ, poate fi echivalat cu o propoziție coordonată copulativă. Toate celelalte propoziții, cu care poate fi echivalată propoziția noastră, sînt echivalentele unei apoziții explicative (atribut circumstanțial, — dacă ne referim la dubla funcție a acestui adjectiv, de determinant și al substantivului și al verbului). Adjectivului *voioasă* ca apoziție explicativă (atribut circumstanțial) îi poate corespunde, ca oricărei apoziții explicative, o construcție gerunzială sau o propoziție subordonată circumstanțială.

„În timp ce adjectivul *voioasă* ca apoziție poate fi echivalat cu o construcție gerunzială-circumstanțială sau cu o propoziție subordonată

[1] *Predicatul circumstanțial*, în *Limba română*, 1958, nr. 4, p. 93.

BDD-A10439 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.205.59.250 (2024-03-29 10:59:13 UTC)

circumstanțială (pentru că raportul dintre adjectiv și verb este de su
ordonare; adjectivul exprimă un element suplimentar care explică s
completează verbul), adjectivul *voioasă* ca nume predicativ nu poate
echivalat decît cu o propoziție coordonată copulativă (pentru că el e
primă un element esențial, o stare existentă simultan cu acțiunea verbulu
fetița aleargă și e voioasă) (p. 123—124).

Adjectivul *voioasă*, în propoziția amintită, exprimă starea ur
obiect simultană cu acțiunea verbului, adică o stare care însoțește acțiun
verbului (*aleargă* și *e voioasă*) constituind un fel de „nume predicativ
Întrucît acest determinant nu atribuie o calitate permanentă, așa cu
face numele predicativ, ci el exprimă doar o stare limitată de dura
acțiunii verbului, întrucît acest determinant nu se comportă ca un nu
predicativ obișnuit, ci determină acțiunea verbului prin starea pe ca
o are obiectul simultan cu acțiunea săvîrșită (și numai pe această dura
a săvîrșirii acțiunii verbului), am propus ca acest determinant să fie nu
nume predicativ circumstanțial.

BDD-A10439 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.205.59.250 (2024-03-29 10:59:13 UTC)